Економічні науки

УДК 65.011.1:72.03

Постернак Ірина Михайлівна,
к.т.н., доцент, доцент кафедри організації
будівництва та охорони праці,
Одеська державна академія
будівництва та архітектури
Постернак Сергій Олексійович,
к.т.н, доцент, технічний спеціаліст,
ПП «Композит» м. Одеса

Постернак Ирина Михайловна,
к.т.н, доцент, доцент кафедры организации
строительства и охраны труда,
Одесская государственная академия
строительства и архитектуры
Постернак Сергей Алексеевич,
к.т.н, доцент, технический специалист,
ЧП «Композит» г. Одесса

Posternak Irina Mihajlovna
PhD, Associate Professor,
the Associate Professor of department
of the Organization of building and
an occupational safety and health, the
Odessa state academy of building and architecture
Posternak Sergey Alekseevich
PhD, Associate Professor, the technical expert,
PC "Composite" of Odessa

КНТК МЕРек: ІСТОРИЧНО-СТИЛЬОВА ДОВІДКА ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОДЕСИ
КНТК ГЭРек: ИСТОРИЧЕСКИ-СТИЛЕВАЯ СПРАВКА ДОРЕВОЛЮЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ОДЕССЫ
"CSTC T-PPR": THE HISTORICALLY-STYLE INQUIRY OF PRE-REVOLUTIONARY DEVELOPMENT OF ODESSA

Пропонується створити у місті Одесі "Корпоративний науково-технічний комплекс містобудівної енергореконструкції "КНТК МЕРек", як інноваційну організаційну структуру, яка використовує на практиці накопичений науково-технічний потенціал для реконструкції будівель історичної забудови Одеси за стандартами енергоефективності. Виконано дослідження історично-стильового розвитку, який характеризується великим розмахом будівельних робіт та наявністю різноманітних стилів.

Ключові слова: *корпоративний науково-технічний комплекс містобудівної енергореконструкції, формування Одеси, архітектурні стилі, будівлі історичної забудови.*

Предлагается создать в городе Одессе "Корпоративный научно-технический комплекс градостроительной энергореконструкции "КНТК ГЭРек", как инновационную организационную структуру, которая использует на практике накопленный научно-технический потенциал для реконструкции зданий исторической застройки Одессы по стандартам энергоэффективности. Выполнено исследования исторически-стилевого развития, которое характеризуется большим размахом строительных работ и наличием разнообразных стилей.

Ключевые слова: *корпоративный научно-технический комплекс градостроительной энергореконструкции, формирование Одессы, архитектурные стили, здания исторической застройки.*

It is offered to create in the city of Odessa "the Corporate scientific and technical complex town-planning power reconstruction "CSTC T-PPR", as

innovative organizational structure which uses in practice the saved up scientific and technical potential for reconstruction of buildings of historical building of Odessa under standards power efficiency. It is executed researches of historically-style development which is characterized by the big scope of civil work and presence of various styles

Keywords: *a corporate scientific and technical complex town-planning power reconstruction, formation of Odessa, architectural styles, buildings of historical building.*

Вступ

Поняття «містобудівна спадщина» охоплює як окремі будинки, так і великі квартали, зони історичних центрів і місто в цілому. «Місто – це інтеграл людської діяльності, матеріалізований в архітектурі...». Таке багатозначне визначення складному міському організму дав архітектор А.К. Бурів. Нове місто – миттєве явище. Раз виникши, воно стає історичною категорією в процесі свого розвитку і є об'єктом розгляду [1,2].

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Цінність історичної архітектурно-містобудівної спадщини визначається наступними положеннями: а) архітектурні й містобудівні досягнення минулих епох є однією з найважливіших складових історико-культурної спадщини; б) пам'ятники історії й культури, історичне архітектурно-просторове середовище збагачує вигляд сучасних міст; в) наявність сформованих ансамблів викликає прагнення до гармонії з навколишнім контекстом.

Відповідно до мінливих соціально-економічних умов життя в міському організмі закономірно відмирають старі тканини й народжуються нові, тому відновлення міст відбувається послідовно, шляхом заміни застарілих матеріальних фондів і поступового перетворення на цій основі планувальної структури в цілому або її окремих елементів. Метою реконструкції й реставрації архітектурно-містобудівної спадщини є збереження композиційних і естетичних особливостей історичного міського середовища.

Містобудівна реконструкція – це цілеспрямована діяльність по зміні містобудівної раніше сформованої структури, що обумовлено потребами розвитку та вдосконалювання. Поняття реконструкції міст має двоякий сенс. З одного боку, воно відбиває процес розвитку поселень, вдосконалення їхньої просторової організації, що має тривалий час. З іншого боку, це – матеріальний результат, стан забудови на даний час. Тільки зрозумівши ці сторони реконструкції в їхньому взаємозв'язку, можна правильно підійти до оцінки завдань і встановити методи перебудови міст. Реконструкція – безперервний процес, що проходить у кожному місті по-різному залежно від попереднього росту й сучасних вимог. Це визначає значення міста як історичного явища, у якому переплітаються різні епохи. І в сучасному міському організмі безупинно змінюються його складові [1...3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У містобудуванні проявляється тенденція до інтеграції, як у сфері матеріального виробництва, так і в сфері керування. Розширене відтворення вимагає подальшого підвищення рівня поділу праці, концентрації й спеціалізації будівельного виробництва, інтенсифікації обміну результатами виробничо-господарської діяльності.

Постановка проблеми. У якості однієї з перспективних форм інтеграції виступають у містобудівній структурі різні комплекси. У процесі формування планів соціального й економічного розвитку великих міст все частіше складається ситуація, коли для підвищення ефективності використовуваних фінансових, матеріальних і трудових ресурсів потрібна не просто концентрація зусиль, але й нові прогресивні форми організації будівельного виробництва. Нами пропонується створити корпоративні комплекси, що мають різні масштаби, цілі, структуру (у містобудівній реконструкції – Корпоративні науково-технічні комплекси містобудівної енергореконструкції "КНТК МЕРек").

Ціль досліджень. Запропонувати організаційну структуру, що використовує на практиці накопичений науково-технічний потенціал за стандартами енергоефективності й виконати дослідження історично-стильового розвитку м. Одеси в XIX…на початку XX ст.

Основний матеріал і результати досліджень

Провідною ознакою доцільності застосування координаційних принципів керування виступає спільність господарських цілей і завдань, що вимагає тісної виробничої кооперації галузей.

З позицій методології керування КНТК МЕРек є економічним об'єктом нового класу, що отримав назву інтеграційного. Його специфіка випливає з його комплексності.

При організації керування КНТК МЕРек не можна лише пристосовувати діючий господарський механізм, необхідний пошук нових форм і методів. По суті, головна проблема сьогодні – це забезпечення координації в діяльності органів керування різних ланок і рівнів будівельної галузі. Найчастіше пропонують їх об'єднати "під загальним дахом". Але такі структури занадто громіздкі, важкі в керуванні, та й не завжди реалізовані на практиці, особливо в будівництві. Необхідно в такий спосіб організувати учасників КНТК МЕРек, щоб вони, реалізуючи власні цілі, досягали б і загальних результатів – можливо, з партнерами по будівництву тих чи інших будівельних об'єктів або із суміжниками, які хоча й не беруть участь безпосередньо в роботах, але забезпечують їх, і т.д. Такий механізм є – це координація. Цілісність КНТК МЕРек надає не стільки просторова організація, скільки той кінцевий результат – продукт виробництва реконструкції, що будівельниками й створюється. Зараз, коли робиться натиск на економічні важелі керування, уроки зневаги координаційним керуванням стосовно первинних економічних осередків необхідно враховувати.

На законодавчому рівні в Одесі діють: Програма підтримки інвестиційної діяльності на території міста Одеси на 2016…2018 роки,

прийняття якої обумовлено необхідністю створення умов для активізації інвестиційної діяльності, спрямованої на поліпшення середовища для ведення ділової та економічної діяльності, покращення загальних макроекономічних показників, як наслідок забезпечення сталого соціально-економічного розвитку міста Одеси; та Комплексна Програма розвитку будівництва у місті Одесі на 2013…2018 роки, що спрямована на вирішення таких основних проблемних питань містобудівної сфери міста Одеси, як розвиток житлового будівництва, а також оновлення технічного стану об'єктів соціально-побутового призначення та інженерно-транспортної інфраструктури.

Щоб успішно розвивати КНТК МЕРек треба враховувати зміни в системі керування міським господарством, і кардинальні зміни в економіці, що склалися. Особливо це стосується проблеми із прискоренням технічного відновлення сфери виробництва будівельних матеріалів.

Реконструкція історичної забудови має велике соціально-економічне значення. Її основні завдання не тільки в продовженні терміну служби будинків, але й у ліквідації фізичного й морального зношування, поліпшенні умов проживання, оснащенні житлових будинків сучасним інженерним устаткуванням, підвищенні експлуатаційних характеристик і архітектурної виразності. В Одесі в контексті міжнародної інтеграції до стандартів энергоэффективных будинків діють міські цільові програми: Міська цільова програма включення центральної історичної частини забудови Одеси до основного списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО на 2013...2018 року й Міська Програма енергоефективності м. Одеси на 2013...2018 роки [4...6,9].

У рамках цих програм за умов реконструкції потрібно виконувати проектування будівель історичної забудови Одеси за стандартами енергоефективності.

Для одержання цих даних в експлуатаційних підрозділах КНТК МЕРек повинен бути налагоджений науково-обґрунтований збір інформації про будівлі історичної забудови міста Одеси.

В рамках цього дослідження зазначено:

Формування Одеси на межі XVIII й XIX ст. Наказ про заснування Одеси імператрицею Катериною був підписаний 27.05.1794 р. Відбиток на схему майбутнього міста наклали місцеві кліматичні особливості, рельєф місцевості, прийоми місцевого зодчества народів, що населяли Північне Причорномор'я (українців, росіян, греків, молдаван, татар та ін.). Давалася взнаки віддаленість Одеси від промислової та сировинної баз – спочатку до міста привозили все: від цвяхів та будівельного лісу до фарб, шпалер і меблів. Нове місто на березі Чорного моря починали будувати спеціалісти-іноземці. Вітчизняних кваліфікованих майстрів не вистачало. До перших майстрів належать: П. Дженарі, А. Железняков, П. Івашев, Л. Крутховер, Г. Пиццамано й інші.

Епоха класицизму в Одесі – початок XIX...перша половина XX ст. Відкриття в Одесі порто-франко стало поштовхом для зміцнення ролі міста, як південних воріт Російської імперії. Одеса, яка налічувала в 1817 році 32 000 душ населення, до середини XIX століття стала стотисячним містом. Генерал-губернатором Новоросійського краю в 1823 році став князь М.С. Воронцов. Час його правління ознаменувався широким розмахом будівництва й озеленення. Безроздільного панування в стилістиці архітектури набув зрілий класицизм. До кінця 1820-х років різко змінилася житлова забудова міста. На зміну одноповерховим будиночкам прийшли дво- і триповерхові імпозантні палаци і особняки знаті, прибуткові будинки – новий тип житла, продиктований зародженням капіталістичних відносин. Обов'язковим елементом як перших, так і других стали відкриті галереї по всіх поверхах, звернені у двір – данина південному клімату міста. Міцніючий клас одеської фінансової олігархії і заможного купецтва, під впливом зростаючих зв'язків з країнами Європи та зміцненням архітектурних тенденцій еклектизму, бажав перенесення цих «свіжих» форм в будівельну практику Одеси. Паралельно з цим, традиції виконавської майстерності епохи класицизму зберігалися завдяки позитивному консерватизму Будівельного Комітету під управлінням

Г.С. Морозова. Міський Будівельний Комітет, організований ще в лютому 1804 року, займався не тільки здійсненням містобудівної політики в місті, контролем за роботою підрядчиків і якістю будівель. Він також був кордоном на шляху проникнення в місцеве самобутнє зодчество позбавлених смаку впливів. Привертає до себе увагу ретельність з якою велось діловодство Будівельного Комітету, фіксація кожної новобудови в Одесі. Для зручності контролю, відповідно до адміністративного поділу, вся територія міста поділялась на чотири райони – частини, кожну з яких очолював призначений Будівельним Комітетом міський архітектор. На передній край архітектурного життя виходять нові майстри – І.О. Даллаква, Ф.К. Боффо, І.С. Козлов, Н.Н. Черкунов.

Архітектура другої половини XIX століття. Слідом за Петербургом і Москвою, Одеса отримала привілеї у самоврядуванні. Продовжується ріст чисельності населення, в основному за рахунок іммігрції. Особливу роль в інтенсифікації розвитку міста і порту відіграло введення в 1865 році залізничної гілки Одеса-Балта. По ній безперебійно потекло з «глибинки» сировина для підприємств, зерно для експорту – головний товар, що залучав як вітчизняних, так і зарубіжних купців. В 1864 році в житті архітектурної Одеси відбулися дві події, які вплинули на стилістику забудови – був скасований Будівельний Комітет і створено Товариство інженерів і архітекторів. Протест щодо академічного класицизму виплеснувся на фасади будівель різнорідними і різностильовими мотивами. Базою для композиційного розмаїття нових типів слугували успіхи археології та історії архітектури; нова будівельна техніка та нові будівельні матеріали, конструкції з чавуну, сталі і бетону. Отже, творчість одеських майстрів другої половини XIX століття, втім, як і вся епоха, була своєрідною і суперечливою.

Шляхи архітектури початку XX ст. Європейська архітектура кінця XIX...початку XX століть як губка поглинала всі прогресивні досягнення науки і техніки. Значно розширився асортимент будівельних матеріалів –

звичним стали металеві несучі елементи, скло, залізобетон. З'явилися перші електричні підйомники і ліфти. Новітні будівельні матеріали, великопрогонові конструктивні схеми будівель вже не вкладалися в межі еклектики. Стараннями майстрів болісно народжувалася нова архітектура, яка намагається порвати з минулим – архітектура модерну. Термін «модерн» визначається як явище, що свідомо і різко проти наслідувальності, явище часу великих соціальних потрясінь – передодня революцій. Декору відводиться роль «чистої» і навіть витонченої прикраси, хоча, він не є обов'язковим для композиції нового стилю. Проникнення нових теорій і будівельних прийомів до Одеси супроводжувалося подальшим розвитком промисловості будівельних матеріалів – істотно зросло виробництво цегли різних марок, металоконструкцій, які витісняють традиційні вапняк-черепашник і дерево, налагоджувалося використання залізобетону для зведення фундаментів і гідротехнічних споруд, матеріалів для мощення доріг. На кінець XIX століття Одеса міцно зайняла третє місце в економічному житті імперії, поступаючись лише Москві й Петербургу. Основними замовниками у будівництві ставали великі комерсанти і промисловці.

Роль фонової забудови в містобудівній цілісності історичного середовища міста. В м. Одесі налічується більше 1000 пам’ятників архітектури. За сучасними поняттями, неприпустимо розглядати унікальні і визначні споруди поза контекстом його оточення, від якого, в значній мірі залежить його сприйняття. Одним із критеріїв «тесту на справжність» пам'ятника (розробленого Міжнародною Конвенцією про охорону Всесвітньої культурної спадщини) є його оточення. Саме тому для збереження міського контексту окремих пам'яток архітектури велике значення має справедливий підхід до оточуючої їх фонової забудови і містобудівної цілісності. Історичний центр міста представлений переважно будівлями кінця XIX... поч. XX ст. різної містобудівної значимості. В таких районах відчувається нехватка майданчиків для нового будівництва і зростання вартості землі. Розташування

нового будинку в щільному ряду історичної забудови заборонено або не надає можливості для його подальшого розвитку. Виходом з такої ситуації є надбудова будівлі новим об'ємом. Надбудови виконувалися в місті практично в ході всієї історії його розвитку. Ефективним варіантом надбудови будівель фонової забудови є мансардний поверх.

Висновки

Пропонується створити у місті Одесі "Корпоративний науково-технічний комплекс містобудівної енергореконструкції "КНТК МЕРек", як інноваційну організаційну структуру, яка використовує на практиці накопичений науково-технічний потенціал для реконструкції будівель історичної забудови Одеси за стандартами енергоефективності. В XIX…на початку XX ст.. історично-стильовий розвиток м. Одеси характеризується великим розмахом будівельних робіт та наявністю різноманітних стилів (класицизм, бароко, романтизм, конструктивізм).

Література

1. *Постернак И.М. Организационная структура «КНТК ГЭРек» для реконструкции зданий исторической застройки Одессы с позиции комплексности. /И.М. Постернак, С.А. Постернак// Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку будівельного комплексу м. Одеси» 22…24.09.2016р. – Одеса: ОДАБА, 2016. – С. 52.*
2. *Постернак И.М. Организационная структура «КНТК ГЭРек» для реконструкции зданий исторической застройки Одессы по стандартам энергоэффективности. /И.М. Постернак, С.А. Постернак// Тези доповідей XIII міжнародної конференції «Управління проектами у розвитку суспільства». м. Київ 13-14 травня 2016 р. – К.:КНУБА, 2016 – С.201 - 203.*
3. *Постернак С.О. Інженерна архітектоніка житлових будівель історичної забудови міста Одеси /С.О. Постернак, О.М. Коцюрубенко// Реставрація, реконструкція, урбоекологія RUR-2010 №7-8: зб. наук. праць. – Одеса, 2010. – С. 87 – 96.*